

шення проблеми, а не просто лікування її симптомів. Саме така реформа, на нашу думку, і дасть змогу максимально усунути дихотомію національної системи бухгалтерського обліку.

На нашу думку, національна система оподаткування знаходиться в системній кризі, підтвердженням цього є її місце в останніх світових економічних рейтингах. Не малу роль у такому негативному становищі відіграло штучне введення окремої підсистеми податкового обліку (розрахунків) у національну систему бухгалтерського обліку для вирішення проблеми дефіциту бюджету, оскільки внаслідок цього ускладнення були створені сприятливі умови для зародження асиметрії бухгалтерської інформації між її надавачами та користувачами. Надавач унаслідок «креативного» обліку та «агресивного» обліку подає оптимізовану або завильовану інформацію користувачу, таким чином, отримувач інформації має не повну інформацію про реальний фінансовий стан підприємства та приймає у подальшому помилкові рішення на її основі.

Таким чином, запропоновано вирішити дві зазначені взаємозв'язані проблеми шляхом відміни податкового обліку (розрахунків) як явища, паралельно з переходом на розрахунок та сплату податків, виходячи з бухгалтерського обліку відповідно до П(С)БО. Це, у свою чергу, дозволить ліквідувати першоджерело асиметрії бухгалтерської інформації, створить більш сприятливі умови для ведення бізнесу в Україні та допоможе реалізувати модель збалансування інтересів державної фінансової «машини» та платників податків.

Сагова С. В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку,

Жиліна О. В.,

асистент кафедри стратегії підприємств,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ І ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Серед проблем, пов'язаних з обліком фінансових інвестицій, відзначаються такі як облік похідних (спеціальних) цінних паперів та облік операцій з даними інструментами фондового ринку, оскільки останнім часом активізувався інтерес до використання похідних цінних паперів як одного із основних джерел одержан-

ня фінансових ресурсів підприємствами. Тому потрібно приділити увагу проблемам обліку похідних цінних паперів.

Актуальність обраної теми дослідження пов'язана з відсутністю накопиченого досвіду роботи вітчизняних підприємств у сфері використання похідних цінних паперів, а також з недостатнім висвітленням даної проблеми в теоретичному аспекті. Питанням удосконалення обліку присвячено досить багато публікацій вітчизняних науковців, таких як А.А. Пересада, В.В. Сопко, В.І. Єфіменко. Але тема похідних фінансових інструментів мало висвітлена, залишаються дискусійними питання їх обліку. Дана стаття присвячена зазначеним проблемам. Поставлені такі завдання дослідження:

- 1) критичний огляд термінології та законодавчої бази;
- 2) розкриття особливостей обліку опціонів як одного з видів похідних цінних паперів.

Існують інструменти фондового ринку, які поєднують у собі елементи декількох видів цінних паперів або є настільки специфічними документами, що їх неможливо віднести до тієї чи іншої категорії. Такі інструменти одержали назву похідних або спеціальних. До спеціальних (похідних) фондових інструментів ринку цінних паперів належать опціони, варанти, ф'ючерси та ін. Головна відмінність похідних фінансових інструментів від первинних полягає в тому, що вони дають право на здійснення угоди, але не надають права на отримання гарантованого доходу від їх придбання. Але всі доходи та витрати від операцій з даними активами повинні бути відображені в обліку. Опціон — це контракт на право купити або продати певну кількість цінних паперів у будь-який момент протягом визначеного строку за фіксованою ціною. При сприятливій для власника опціону зміні ціни на цінні папери він це право використовує й одержує дохід у вигляді різниці між поточною ринковою ціною і тією, що зафіксована у контракті. При несприятливій зміні ціни власник опціону своїм правом не скористається і втратить при цьому суму, заплачену за придбання опціону. Опціонні угоди можуть бути укладені з приводу будь-якого товару. На ринку цінних паперів опціони пов'язані з торгівлею різними видами цінних паперів. Отже, відповідно до опціонної угоди один із її учасників набуває права купівлі або продажу цінних паперів за зафіксованою ціною протягом певного періоду часу, а інший учасник за грошову премію зобов'язується забезпечити у разі необхідності реалізацію цього права. Тобто бути готовим продати або купити цінні папери за обумовленою договором ціною. Припустимо, в ході торгів підприємство підпи-

сало опціонну угоду, згідно якої воно придбало право на купівлю 1000 акцій за ціною 25 грн за штуку. Премія за опціоном складає 1000 грн. Через деякий час ринкова вартість даних акцій досягла суми 30000 грн, що означає що їх ціна spot зросла на 5 грн і опціон тепер має внутрішню вартість 5000 грн. У цьому випадку підприємство може скористатися своїм правом на купівлю цих акцій, заплативши за них зафіксовану раніше суму 25000 грн, або вирішить продати дані акції і отримає прибуток. У першому випадку, як правило, акції придбаваються на період більший 12 місяців для отримання інвестиційного доходу у вигляді дивідендів. Дані акції повинні оцінюватись у покупця за справедливою вартістю, яка становить 26000 грн. На рахунках це буде відображено наступним чином: а) сплачено премію продавцю опціону: Д-т 377, К-т 311 на суму 1000 грн; б) сплачено за пакет акцій при виконанні опціону: Д-т 14, К-т 311 на суму 25000 грн; в) сума премії по опціону зарахована до первісної вартості акцій: Д-т 14, К-т 377 на суму 1000 грн.; г) проведена дооцінка акцій до рівня справедливої вартості: Д-т 14, К-т 733 на суму 4000 грн.

Другий варіант відрізняється від першого тим, що придбані за опціоном акції будуть зараховані на рахунок 35 з подальшим списанням у результаті продажу.

І в першому, і в другому випадку пакет акцій вартістю 30000 грн буде коштувати покупцю 26000 грн. У підсумку виходить, що ціна виконання (25000 грн) разом з премією за опціон (1000 грн) не перевищує ринкової вартості акцій (30000 грн), а різниця становить 4000 грн. Хеджер отримує та відображає в обліку дохід від фінансових операцій у розмірі 4000 грн, який є однаковим як у першому, так і в другому варіанті.

З наведеного можна зробити висновки:

- опціон на акції є премією, що підтверджує намір тієї чи іншої особи придбати певну кількість акцій;

- опціон, являючись похідним фінансовим інструментом, не може відображатися в обліку як фінансова інвестиція, тому що опціон свідчить тільки про право на купівлю цінних паперів, не являючись цими цінними паперами;

- первісною вартістю опціону є премія з урахуванням брокерських витрат, пов'язаних з його придбанням. Тому, враховуючи вимоги пункту 4 П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», суму витрат на виплату премії по опціону слід відносити в обліку на вартість придбання акцій;

- при придбанні опціону не виникає договірних зобов'язань (ні балансових, ні позабалансових).